

Kirja-arvio: An Introduction to the Sociology of Religion

Inger Furset & Pål Repstad (2006) *An Introduction to the Sociology of Religion: Classical and contemporary perspectives*. Aldershot: Ashgate. 241 s.

Tuomas Martikainen

Norjalaiset sosiologit Inger Furseth ja Pål Repstad ovat kirjoittaneet uuden johdantoteoksen uskonto-sosiologiaan: *An Introduction to the Sociology of Religion: Classical and contemporary perspectives*. Kirja pohjautuu vuonna 2003 norjaksi ilmestyneeseen ”Innføring i religionssociologi” -teokseen (Universitetsforlaget, Oslo), jota on käännöstä varten muokattu ja päivitetty. Tiukasta taitosta ja pienestä fontista huolimatta kirjaa on miellyttävää lukea ja se on myös hyvin kirjoitettu. Kirja jakautuu kahteen toista lukuun ja sen on julkaissut Ashgate-tiedekustantaja.

Teos alkaa kahdella uskontososiologiaa oppiaineena ja tieteellisenä näkökulmana käsittelevällä luvulla. Keskustelu on varsin perinteisiä linjoja noudattelevaa, jossa oppiaineen identiteetistä puhutaan suhteessa ”valtavirran” sosiologiaan, uskontotieteeseen (lähinnä uskontohistoriaan) ja teologiaan. Myöskään uskonnon käsitteellistämässä ei ole merkittäviä uutuuksia. Kirjan punaisena lankana kulkee kaipuu kohti sosiologian keskiötä, pois sosiaalitieteiden periferiasta, jossa kirjoittajat näkevät uskontososiologian liian kauan majailleen. Taustaluvussa kirjoittajat olisivat voineet hieman enemmän pohtia uskontososiologian suhdetta yleiseen uskontotieteeseen ja erityisesti uskontoantropologiaan, sillä juuri nämä alat ovat olleet tärkeitä kumppaneita muun muassa etnisten vähemmistöjen ja uusien uskonnollisten liikkeiden tutkimuksessa, jotka ovat olleet viime vuosikymmeninä suosittuja tutkimuskohteita. Myös politologioiden kasvava kiinnostus uskontoa kohtaan sivuutetaan ohimennen.

Johdantoa seuraavat kappaleet ovat kirjan ehkä omintakeisin lisä, jos teosta verrataan muihin uskontososiologian oppikirjoihin. Kirjoittajat esittelevät yhteensä seitsemän klassista ja yhdeksän modernia oppiaineen kannalta merkittävää ajattelijaa. Lyhyet esittelyt on tehty seuraavista klassisista ajatteli-joista: Karl Marx, Émile Durkheim, Max Weber, Georg Simmel, Sigmund Freud, George Herbert Mead ja Talcott Parsons. Myöhemmistä tutkijoista mukaan on valittu Jürgen Habermas, Niklas Luhmann, Erving Goffman, Peter L. Berger, Thomas Luckmann, Pierre Bourdieu, Michel Foucault, Anthony Giddens ja Zygmunt Bauman. Valikoima on tietysti viime kädessä keinotekoinen, mutta kokonaisuutena sitä voi pitää onnistuneena ja monilta osin varsin tuoreena. Tiiviit mutta silti monipuoliset esittelyt

edellä mainituista ajattelijoista tarjoavat useimmille lukijoille uutta tietoa ja auttavat myös löytämään tutkimuksellisia linkkejä uusiin näkökulmiin.

Uskontososiologian suuret narratiivit, jotka tässä yhteydessä ovat modernisaatio, postmoderni, globalisaatio ja sekularisaatio, käsitellään monipuolisesti ja -äänisesti. Kirjoittajat käsittelevät esimerkiksi sosiologian suurten kertomusten taustoja ja tuovat hyvin esille niiden vaikutuksia uskontososiologisiin keskusteluihin. Sekularisaatioon kiinnitetään luonnollisesti eniten huomiota, onhan se alan tunnetuin teoreettinen keskustelualue. Hyvänä pidin myös melko neutraalia esitystapaa, jossa erilaiset näkökulmat huomioidaan ja annetaan ääni myös niille, joista kirjoittajat eivät itse juurikaan välitä. Keskustelu aihepiiristä jatkuu kahdessa seuraavassa luvussa, jotka käsittelevät uskontoa julkisen ja yksityisen näkökulmista.

Keskustelu uskonnosta julkisen alueella aloitetaan pohtimalla uskonnon siirtymää periferiasta identiteettipolitiikan ja kansainvälisen politiikan keskiöön. Valtion ja uskonnon väliset suhteet, kansalaisuskonto (engl. civil religion) ja nationalismi ovat kaikkia suuria tutkimusalueita, joista esitetään perustiedot. Kirjoittajat nostavat esille myös muutamia kriittisiä huomioita. Uskontososiologia on ollut liian länsikeskeistä niin käsitteellisesti kuin tutkimuskohteidensa puolesta. Tähän voisi myös lisätä vaatimattoman kiinnostuksen perinteisten kirkkojen asemaan nykyisten valtarakenteiden ylläpitäjänä ja legitimoijana, jotka ovat tulleet näkyviksi esimerkiksi uusien uskonnollisten liikkeiden ja islamin julkisen tunnustamisen kohdalla monissa Euroopan maissa.

Uskonto yksityisen alueella on kirjan kiinnostavimpia kappaleita. Siinä kirjoittajat liikkuvat su-lavasti sosialisatio- ja sekularisaatioteorioiden, rationaalisen valinnan teorian ja postmodernin keskustelun välillä ja pohtivat yksilön asemaa yhteiskunnassa sekä uskonnon muodonmuutoksia. Furseth ja Repstad punnitsevat eri lähtökohtien toimivuutta ja rajoituksia. Heidän lähtökohtanaan on etsiä linkkejä eri tutkimusorientaatioiden välillä ja siten paikallistaa niiden asemaa suhteessa laajempaan teoreettiseen kenttään. Yleisesti ottaen he näkevät uskonnon julkisen ja yksityisen roolin hämärtyneen, muun muassa maahanmuuttajien uskonnolliseen elämään liittyvien kysymysten kautta.

Kirjan loppuosa koostuu neljästä luvusta, joissa käsitellään erilaisia klassisia ja ajankohtaisia teemoja. Nämä ovat uskonnolliset organisaatiot ja liikkeet, uskonto ja sosiaalinen koheesio, etnisyyden ja muuttoliike sekä sukupuolinäkökulma. Uskonnollisten organisaatioiden osalta käydään lävitse kirkko-lahko-teorioita, yhteisödynamiikkaa ja jäsenten hallintaan liittyviä näkökulmia. Luku sosiaalisesta koheesiosta käsittelee uskonnon roolia yhteisöllisyyden luojana ja sen takaajana, mutta myös uskontoa konfliktien aiheuttajana ja legitimoijana. Lisäksi fundamentalismia käsitellään tässä yhteydessä.

Etnisyyteen ja uskontoon liittyvässä kappaleessa aihepiiriä käsitellään etnisyyden, maahanmuuton ja integraation kautta. Esitys on erittäin ajantasainen ja pitkälti esimerkillinen, mutta kenties liiaksi "etnisyytlähtöinen". Siinä ei juurikaan tarkastella muuttoliikedynamiikan, maahanmuuttajasukupolvi-en ja demografian merkitystä. Tämä on pieni harmi, sillä juuri näiden asioiden ottaminen lähtökohdiksi avaa etnisyyttä korostavan näkökulman sokeat pisteet ja tuo esille valtaväestöön sulautuvat, uskon-

nosta erkaantuneet ja taivuttaa etnisyydiskurssin selkeämmin identiteettipolitiikan ja valtasuhteiden osastoille.

Sukupuolinäkökulmalle omistetussa kappaleessa tarkastellaan sukupuolen rakentumista, sen uskonnollisia konstruointeja ja seksuaalisuuden merkitystä eri uskonnoissa. Tässä yhteydessä tuodaan esille myös perheideologioiden merkitys, joka onkin yksi tärkeimpiä uskonnollisten yhteisöjen huolenaiheita, seksuaalisen kontrollin ja sosialisaaation lisäksi. Sukupuolinäkökulma on pikku hiljaa saamassa sille kuuluvaa asemaa myös uskontososiologiassa, vaikka sitä ei vieläkään huomioida kaikessa tutkimuksessa. Kirjan päättää pohdiskeleva kappale sosiologian, teologian ja uskon suhteesta toisiinsa.

Mikä tässä johdantoteoksessa on omintakeista, jos sitä verrataan muihin vastaaviin tuoreisiin oppikirjoihin? Otan vertailukohdaksi kaksi amerikkalaista oppikirjaa: *Religion: the Social Context* (McGuire, 2002) ja *Sociology of Religion: Contemporary Perspectives* (Christiano, Swatos & Kivisto, 2002). Furseth ja Repstad ovat yleisotteeltaan ja painotuksiltaan lähempänä McGuirea kuin Christianoa, Swatosia ja Kivistoa. Tämä painostusero johtuu etupäässä kirjoittajien suhteesta ns. uskontososiologian uuteen paradigmaan (Warner, 1993), eli rationaalisen valinnan teorian uskontososiologiseen tulkintaan. McGuire, Furseth ja Repstad suhtautuvat monin osin varauksellisesti ns. uuteen paradigmaan, kun taas Christiano et al. ovat sen kannalla. Käsiteltävät aihepiirit ovat kirjoissa pääosin samoja, eikä tulkinnoissakaan ole pääsääntöisesti suuria eroja. Kirjoista Christiano et al. on kenties helpoin aloittelevalle opiskelijalle ja McGuire vaikein, Furseth ja Repstad asettuvat välimaastoon. Koska norjalaisten teos on kaikkein tuorein, niin siinä on parhaiten huomioitu etnisyystudkimukseen ja uskonnon globaaliin politisoitumiseen liittyvät keskustelut. Fursethin ja Repstadin kirja on lähtökohdiltaan eurooppalainen ja myös pohjoismaat huomioiva, toisin kuin kaksi muuta. Lisäksi siinä on selvästi enemmän tutkimushistoriaa kuin toisissa, jota itse pidän hyvin tervetulleena. Pohjoismaisiin oloihin *An Introduction to the Sociology of Religion* on selkeästi paras vaihtoehto.

Inger Furseth ja Pål Repstad ovat onnistuneet tekemään erinomaisen johdantoteoksen uskontososiologiaan, joka esimerkillisellä tavalla linkittää aiheensa laajempaan sosiologiseen tutkimuskenttään. Kirja sopii hyvin aihepiirin johdantoteokseksi niin opiskelijoille kuin muillekin aihepiiristä kiinnostuneille. Myös aihepiiriä jo entuudestaan tuntevat löytävät kirjasta varmasti paljon uusia näkökulmia ja saavat päivitettyä tietoaan uskontososiologian monilta osa-alueilta.

VIITTEET

Christiano, Kevin J.; Swatos, William H. & Kivisto, Peter
2002 *Sociology of Religion: Contemporary Perspectives*. Walnut Creek: Altamira.

An Introduction to Sociology of Religion

McGuire, Meredith

2002 *Religion: the Social Context*. Fifth Edition. Belmont: Wadsworth.

Warner, R. Stephen

1993 Work in Progress Toward a New Paradigm for the Sociological Study of Religion in the United States. *American Journal of Sociology* 98(5): 1044–1093.